

**Ayna ayna
söyle bana
benden daha suçlu
kim var**

Birkaç gün önce birileri bir kamyon dolusu *ytong* getirip, Büyükada rıhtımında, bizim evle yolcu motorların bağlandığı kıyı arasında bir yere yığdı.

İki üç gün boyunca iki usta elde mala çimentoyla onları birleştirip tasarlanmasının çok da yaratıcılık gerektirmediğini düşündüğüm bir tür *grid* inşa etti, sonra onu beyaza boyadı, içine getirip çeşitli renklerde mıcır döktü. Ve gitti.

Derken 'inşaatın' başına iki *outdoor* levhası konuldu.

Yapılanın, **İstanbul Bienali** kapsamında Büyükada'da yer alacak dört eserden biri, Amerika'da yaşayan Andrea Zittel'e ait -yazılana göre- bir "**heykel**" olduğu anlaşıldı.

Zittel'in '*eseriyle*' ilgili açıklamalarını dikkatle okudum. Fotoğrafını sizlere de göstereceğim.

Bir arkadaşımın bence çok haklı olarak değindiği gibi, bu tür *güncel sanat* işlerinde o açıklamalar çoğu zaman *yapıtın* kendisinden daha ilgi çekici hatta başlı başına bir 'yapıt' olabiliyor. Bence bu da onlardan biri.

Derken, ben balkondan bakarken, oradan geçmekte olan bir ya da iki kişinin durup, birkaç dakika sessizce baktıktan sonra yürüyüp gittiğini gördüm.

Bu akşam, aşağıdan gelen gayet neşeli sesler üzerine baktım, sonra da üşenmeyip oraya indim:

Birkaç (sanıyorum güneydoğulu) çocuk 'yapıtın' içine girmiş, alçak duvarlara oturmuş, mıcır parçalarını birbirine atarak acayip eğleniyordu.

Fotoğraf çektiğimi görünce ürktüler.
Buna gerek olmadığını söyledim.
İçlerinden biri, "Abi bu ne ki?" diye sordu.
Bir diğeri ona, "Bizi rezil ettin lan!" diye öfkeleni.

Gerçi *Bienal*'in açılışı iki gün sonra. Ama bu gece çocuklar onun 'ön açılışını' bence çok anlamlı bir şekilde yaptılar.

Resmi açılıştan sonra ilgili uzmanların ve sanatseverlerimizin görüşlerini merakla izleyeceğim.

Bu sabah yürüyüş için gene rıhtımdan geçtim.

Acaba dün bana o soruyu soran çocuk o hikâyedeki "Kral çıplak!" diye bağırın çocuk muydu, diye tekrar baktım oraya.
Aslında kendi başına, eh peki, hadi *hoş bi şey* gibi diyelim, yerinin yanlışlığını bir yana koyarak.

Sorun, benzerlerinin de adetten olarak yanına konan o 'sanatsal' açıklamada.

Niye yapıyorlar bunu?
Onların içindeki bir çocuk da o çocuk gibi düşündüğü için mi?

İyi mal laf istemez.

Bir sanat eserinin konusu, mesela bir resmin, onun kendisidir.
Guernica'daki simgelerin anlamı bir takım o açıklamadaki kafayla yapılan yorumlarla sorulduğunda, Picasso "Bilmem, ben onları sadece yaptım" demiş ve eklemiştir, "Ama o sırada elbette bir şeyler düşünmüş olabilirim."

Oysa o yazılardaki *bilmişlik* tam bir vaka.

Picasso'dan ille de 'eserle ilgili ne denebilir?' dersi alınacaksa şunu önerebilirim:

Guernica bombalamasında 1600 insan ölmüş o küçük kasabada.
Toplam nüfusu zaten 3 bin kişiymiş.
Resim 1937' *Paris Sergisi*'nde sergilenmiş.

1940'da Paris işgal edildiğinde, birkaç Nazi subayı Picasso'nun atölyesine gitmiş.

Bir kenarda *Guernica*'nın ilk eskizleri den biri duruyormuş.
Bir subay, "Bunu siz mi yaptınız?" diye sormuş.
Picasso, "Hayır" demiş. "Siz yaptınız."

İşin hakkında konuşacaksan öyle konuşacaksın.

Sanatın "**tarihi trajedisi**" diye yabana atılmayacak birilerinin çok kullandığı bir görüş var şimdi.

Bundan kasıt, *neoliberal* dönemde hem anlam, hem muhatap değiştirmesi.

Özerkliğini yitirip banka, sermaye egemenliğinde metalaştırılarak, ansızın pek hevesli kesilmiş kişiler yaratılıp "Müşteri" arar hale getirilmesi.

Bizde tam öyle şimdi.

Pat Hearn, "post modern dünyada sanatın eleştirel olmaktan çıkıp suç ortağı olması" diyor buna.

Allah'tan öyle olmayanlar var.

Sanat bir duygu, onu önleyemeyip hakiki varoluş/varlık nedeniyle *dışavuranlar* hep olacak,

Ve bunu da bir sanat eseriyle karşılaştığını hücrelerinde hissedip, onu hayata bakışıyla, kendi varlığıyla gerçekten *bütünleştirilenler* de hep olacak. İyi ki olacak.

Çetin Altan, "Sanat ne sanat için, ne de toplum içindir, anlayan içindir" demişti,

Bence hepsi bu kadar.

Şimdi 'onunla ilgileniyormuş gibi yapıp kendine süs veren, fiyaka yapan

ve satın alan içindir'e döndü bu.

Günaydın!

Şu evin önündeki bienal çalışması vesilesiyle, biraz da oyalanmak için, konuyla ilgisinin derinliğini bildiğim, bende telefonu olan kimi eş-dosta yazdıklarına çok candan destekler, beni memnun eden kelimeler, daha dikkatli kelimeler, o ortama dargın kelimeler geldi, sağolsunlar hepsi; bir iki anlaşılabilir *sus pus* da var tabii.

Bu sabah, ODTÜ son sınıf hocamın yazdığını gördüm uyanınca. Baktım, gecenin üç-buçuğunda göndermiş.50 yıl önce, bana, '*tasarım ne mene bir şeydir*'i öğretmek için emek veren kişiydi o.

Yetiştirmeye çalıştığı birine, "*Aydınlandım*" demesi, diyebilmesi, hakiki hoca-öğrenci ilişkisinin rehberi bence. Öğrenme isteğinin de galiba ilk adımı.

Bugün Bienal açılıyor.

Yazılacakları merakla izleyeceğimi söylemiştim. Tahmin edilebileceği gibi, Hürriyet'in *KitapSanat* ekinin bugünkü kapak konusu da o. Böylece bu yılın teması olan "*Yedinci Kıta*" dan ne kastedildiğini de okuduk.

Bu *bienal*, "*insanın baş döndürücü hızla zarar verdiği doğayı merkezine alıyormuş*". Bunun için, bir eleştirmen, eserleri "*anlamayı kolaylaştıracak bir sözlük*" hazırlamış.

Diğer eserleri henüz görmedim, içlerinde iyi işler olduğunu tahmin ediyorum, gidip göreceğim. Ama bizim 'heykelin' bu konuda bir şey ifade ettiğini bana hiçbir sözlük anlatamaz.

Olsa olsa kendisi de durup dururken konulduğu yerde bir *kirlilik* yaratan bir şeyden ve daha mühimi, temayla ilgili kaçırılan bir fırsattan söz edilebilir.

Bugün bu adada bir kenara atılan binlerce *pet* su şişesinin, boy boy naylon poşetlerin, çitlenip ortalığa saçılan kabak çiçeği kabuklarının,

sönmeden fırlatılan izmaritlerin tamamı toplanıp konulsa , o heykelin kutu kutu hücrelerini her akşam tepeleme dolduracağından eminim.

Bu yapılabilir de.

Ertesi sabah adaya akın akın ziyarete gelenler, “*ayakbastı armağanı*” olarak, *bienal* süresince yer serilmiş kırmızı halılı, kordonlu bir yönlendirmeyeyle ‘**kortejler halinde**’ önce oradan geçirilse ne olurdu? Alın size çevre meselesiyle ilgili bir öneri!

Tabii magazin sayfalarında ziyaret resimleri çıkacak kesim o korteje katılmazdı. Olsun, onlar için bir gece o kutu hücreler temizlenir, Kürt çocuklar uzaklaştırılır, bir rehber açıklama levhasıyla onların *sanatsal tatmini* sağlar, sonra *Tutunamayanlar*’ın ölümsüz son sözleriyle, “*birlik ve beraberlik*” içinde herkes dağılır.

Bienal açıldı.

Bu sabah Ada’da aralarında oldukça mesafe olan 5 ayrı mekandaki sergilemeleri gidip gördüm.

Hiçbiri ahım şahım olmayan, hepsi aslında orta büyüklükte bir mekânda rahat rahat birlikte sergilenebilecek topu topu üç beş mütevazı işin farklı mekanlara yayılması bir bakıma iyi olmuş.

Ada’ya farklı (çoğu Batı ülkelerinden) bir ziyaretçi kesimiyle hoş bir canlılık getirmiş.

Dördünü bitirip, Ada’nın nefes hızlandıran yokuşlarından birinde (kadıyı da yoruyormuş, sokağın adı o) beşinci mekân *Taş Mektep*’e doğru tırmanmaya koyulduğumda, doğrusu kanaatim buydu.

Sonra, acımasızca kaderine terkedilmiş, güzelim ama insana keder ve *mahcubiyet* veren o taş yapının bahçe kapısından girdim ve nefesim kesildi.

Birkaç basamakla inilen bahçesi ziyaretçilerle doluydu. Yere yığılmamak için can çekişen koca okulun aksine,

o da kendi haline bırakıldığı, terkedildiği halde bahçesi *hudayinabit* bitkilerle, ölmemiş, kurumamış hatta meyve vermeyi sürdürmüş ağaçlarıyla 'yaşıyordu'.

Yemyeşildi, kendi kendine sürdürdüğü bir düzen, uyum ve canlılık içindeydi. 'Neşe' bile diyebilirim buna.

Sanatçı çeşitli noktalara daire biçiminde ve göze batmayan siyah aynalar serpiştirmişti. Nereden geldiğini anlayamadığınız çok hafif bir ses bir ağacın bir döngü içinde hayatı nasıl sürdürdüğünü anlatıyordu usulca.

1870'de İskenderiye Patriği için yazlık konak olarak yapılmış bu bina. 1922'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın mülkiyetine geçmiş, bir ilkokul olmuş.

Daha sonrası karışık.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne geçmiş, *Ada Vakfi*'na *Kent Müzesi* yapılmak üzere devredilmiş, sonra tekrar geri alınmış, engelliler için okul olacakmış, vazgeçilmiş, İmam Hatip Lisesi yapma kararı alınmış, vs. vs.

Taş yapı, göre göre çöküyor.

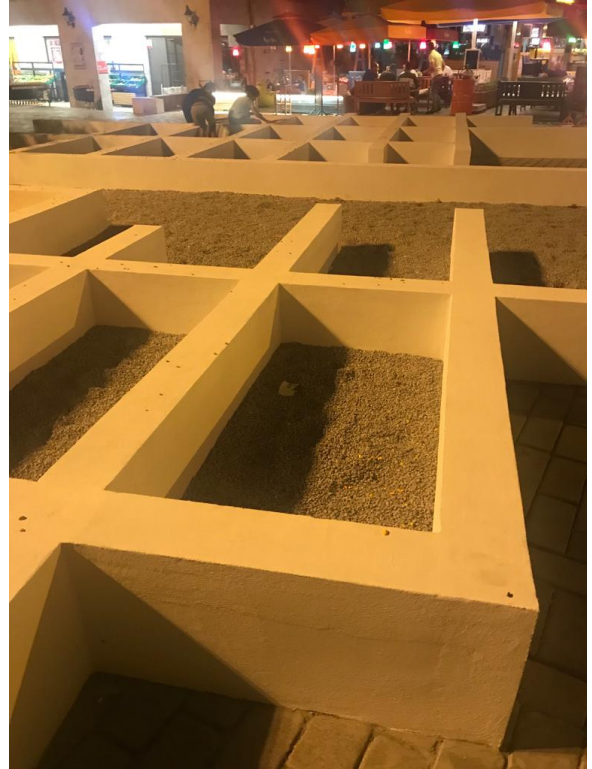
O küçük bahçe,
yani doğa
kendi gücüyle,
kendi bildiği gibi,
küçük büyük hesaplara,
vurdum duymazlıklara,
alçaklıklara,
hırslara,
ihmâllere,
değişmelere,
yabancılaşmalara,
kendimizden uzaklaşmalara
sessizce
ama bana öyle geldi ki
neşeyle direniyor.

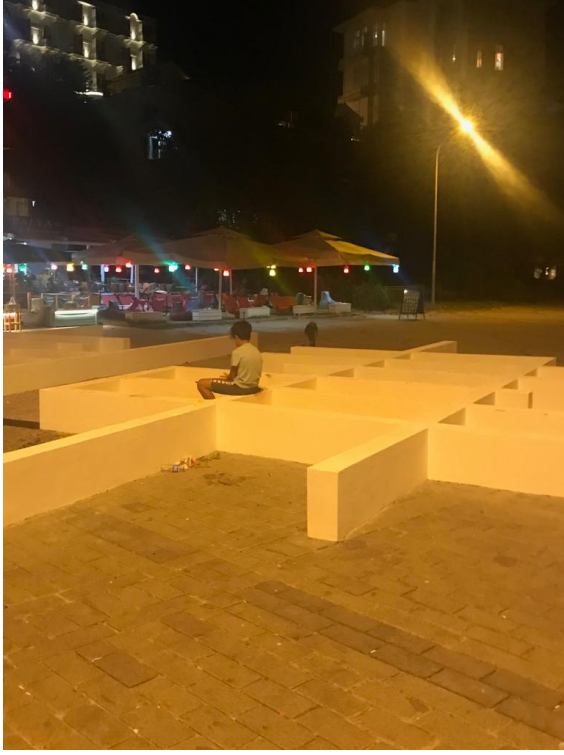
Bienal'in teması "insanın baş döndürücü hızla zarar verdiği doğa" olarak tanımlanmış ya, bize düşen, sanatçının o bahçeye koyduğu aynalardan birine, geride o doğa, eğer bakabilecek bir yüzümüz varsa, yaklaşıp bakmak.

Hiçbir sanatçı, küratör, organizatör açıklamasına gerek kalmadan.

Sadece kendi *iç sesimizi* kendimizi kandırmadan dinleyerek.

Eylül 2019

Andrea Zittel

Andrea Zittel, yaşamaya, barınmaya ve insan doğasına dair temel meselelere odaklanıyor. Zittel'in bienal için ürettiği *Kişisel Arsalar*, özel mülkiyet ve mekân mefhumları ile tarihten devraldığımız borç ve esaret yapılarına yönelik bir cevap niteliğinde. "Mekâna sahip olunabilir mi?" sorusundan yola çıkan Zittel, yalnızca bir kişinin sığabileceği hacme sahip hücre benzeri mekânları birbirinden ayıran beton bloklardan yapılmış bir heykel sergiliyor. Bu birimler işyerlerindeki küçük bölmeleri, özel yatak odalarını ya da boş mezarları çağrıştırıyor. Yapıt emniyet, mahremiyet ve bireysellik kaynağı olarak pazarlanan mekânın ve ona çizilen sınırların bir denetim ve yabancılaşma aracı olarak kullanılabilirliğini hatırlatıyor.

1965, Escondido, ABD. Joshua Tree, ABD'de yaşıyor.

